

משפטי ישראל

במאון תורני

יו"ל ע"י מכון להקדק דיני ממונות שע"י כולל ובי"ד משפטי ישראל
בנשיאות כ"ק מרן האדמו"ר מומוגראד שליט"א - בראשות הרב דה"ר גר"י ואל שורין שליט"א

משפטי
ישראל

סיון תשע"ב לפ"ק

גליון י"ז - שנה ג'

דבר המערכת

דברי המשפט

בא וראה מה בין עם ישראל לבין אומות העולם כי כל עמי תבל יחוגו פרש חגיהם על כי זרועם הושיעה למו או דגנם ותירושם כי רבו, ויתפארו בתאות לבם ברוח גבוהה ונפש רחבה ועל כי נתקו מעליהם עול ושבט מושלים, אבל עם מקבלי נחליאל יחוגו חג על כי קבלו עליהם עול קדוש עול התורה והמצוה ועל כי מושיעם הדריכם בדרך ישרה לבל יפלו במכמורות הרוע והזדון, ובקרב עליהם אור החג ישלשו ימי הגלבתימו להגביל גיוסם בגבולות התורה, ונצחון נשמתם על יצרם ישעשע כליותם כשר צבא אשר על אויביו התגבר, וימונו מצוותיהם בחבה וכחפץ כבעל הון אשר יספור כספו וזהבו הטוב ואבני נזרו, וימלאו כריסם בדברי חכמיהם ז"ל כאיש אשר ייטב לבו בעדניו ויין משתיו, וגם אהבתם אשר הביעו לפני אלפי שנים באמרם **"כל אשר דבר ד' נעשה ונשמע"** לא פג תקפו וחזקו לא דיהה, ויחודש נכשר בכל שנה ושנה כיום באו בברית יחד, ועל זה ישורר הפייטן ז"ל: **אהובים שמרום עמוסים חקרום בכל לב נצרום בחכמה דרשום - את אלה תזכר לנו אלוך מעוזנו ותרצה לנו ותמלא משאלותינו.**

הגאון הגדול רבי זלמן נחמיה גולדברג שליט"א

אב"ד בד"ץ ובית הוראה לדיני ממונות הישר והטוב

לכבוד מערכת משפטי ישראל

מצ"ב מאמר בעניין אומן המתקן כלי ולא תיקנו כראוי

בעל מכונית מסר את מכוניתו לתיקון במוסך, לאחר בדיקה הוחלפו כמה חלקים פגומים ברכב. והמכונית הוחזרה לבעליה. אולם המנוע שוב כבה תוך כדי נסיעה. ורק לאחר בדיקה חוזרת ונשנית ולאחר שעוד חלק הוחלף. נמצאה התקלה. החלק הפגום הוחלף, והמכונית חזרה לתפקד כראוי. בעל הרכב נדרש לשלם עבור כל החלקים שהוחלפו ועבור שעות העבודה שהושקעו בכל מהלך התיקונים.

השאלה היא. אם בעל המכונית צריך לשלם בעד החלפת החלקים הראשונים. שהרי בסופו של דבר נתגלה שלא הם גרמו לתקלה. וא"כ החלפתם היתה שלא לצורך, או כיוון שבעל המוסך מ"מ עבד כדרך המתקנים. צריכים לשלם לו אף שלא הצליח. הרב השואל תלה את הספק בשאלה האם התשלום לבעל המוסך הוא עבור שעות העבודה. ולפי"ז נראה לו שצריך לשלם, שהרי עבד כך וכך שעות. אבל אם התשלום הוא עבור התיקון, הרי דינו כדין קבלן, וכל שלא הצליח במלאכתו אין צריך לשלם לו. לדעת השואל אף שהמוסך מגיש חשבון ובו פירוט שעות עבודה. מ"מ אינו נחשב לשכיר שעות אלא לקבלן. ובעל הרכב פטור מלשלם לו.

א. שומר שכר שנאנס - זכאי לשכרו

מסברא היה נראה. שגם אם המוסך אנוס ולא פושע. ונהג כדרך שצריך לנהוג. וכך היו נוהגים כל המתקנים - מ"מ כשלא תיקן אין צריך לשלם. שאף שלא פשע. מ"מ אין חייב לשלם אלא כשהנזק תוקן, וכל שלא תיקן. אין חייב לשלם לו. אף שמה שלא תיקן הוא מחמת אונס. אכן נראה להוכיח שאין הדין כן. שהרי בגמ' (ב"מ נ"ז:) הקשו על ששינוי במשנה 'הקדשות - אין שומר חנים נשבע, ושומר שכר אינו משלם', ורמיניהו בני העיר ששלחו את שקליהן ונגנבו או שאבדו וכו'. נשבעין לגזברין וכו'. אמר שמואל הכא בנושא שכר עסקינן ונשבעים ליטול שכרן. פירש רש"י: כלומר ששבועה זו לא ליפטר מתשלומים היא דלאו שומר חנים נשבע על הפשיעה ולא נושא שכר משלם גניבה ואבידה כי מתניתין. ושבועה זו כדי ליטול שכרן - נשבעין שאינם ברשותן וגובין שכרן מן בני העיר. הגמרא ממשיכה ושואלת: 'והא נגנבו או שאבדו קנתו ושומר שכר בגניבה ואבידה חייב מחייב. והכא נמי נהי דשלומי לא משלמי אגרייהו מיהו ליפסיד אמר רבה נגנבו - בלסטים מזויין. אבדו - שטבעה ספינתו בים'.

מכאן יש ללמוד, שאם נגנב באונס חייבין לשלם לו. והרי השלוחין הם בגדר קבלנים להביא המעות ללשכה, ולא קיימו מה שקבלו עליהם. ואעפ"כ אם מה שלא קיימו קבלתם הוא מכא אונס חייבים לשלם שכרם ולפי"ז גם בנידון דידן תלוי אם מה שלא מצא את התקלה הוא מחמת אונס צריך לשלם שכרו.

ב. פועל שנאנס - זכאי לשכרו

לכאורה דומה הדבר למה שאמרו בגמ' ת"ר השוכר את הספינה וטבעה לה בחצי הדרך - ר' נתן אומר אם נתן לא יטול, ואם לא נתן, לא יתן. [דהתובע ידו על התחתונה] ובגמ': 'היכי דמי אילימא בספינה זו ויין סתם אם נתן אמאי לא יטול. נימא הב לי ספינתא ואנא מייטינא חמרא אלא בספינה סתם ויין זה - אם לא נתן אמאי לא יתן. נימא ליה הב לי ההוא חמרא ואנא מייטינא ספינתא, אמר רב פפא: לא משכחת לה

אלא בספינה זו ויין זה אבל בספינה סתם ויין סתם חולקין'.

ומעתה השלוחין יכולים לומר לבעלים. כיון שנעשינו שלוחים להביא מעות אלו, והמעות נגנבו על כן לא נפסיד שכרנו. שהרי אנו מוכנים לקבל השליחות, ומה שאם פשעו אין חייבים ליתן להם שכרם צריך לומר דה"ט כיון שהם פשעו, או אפילו אם לא שמרו מגניבה ואבידה, בזה פטורים הבעלים שמה שאין יין להביא או מעות בא להם בגלל שלא שמרו כראוי, ובזה פטור הבעלים ואינו יכול לומר הבא היין, שהרי מחמת בעל הספינה אין יין, משא"כ כשאבד היין באונס כשטבעה הספינה בים וכד' בזה חייבים לשלם לבעל הספינה או לשלוחים, כיון שהם מוכנים לגמור מלאכתן אלא שהבעלים אינם נותנים להם לגמור, לכן חייבים לשלם.

בתוס' שם (ב"מ ע"ט. ד"ה אלא) הקשו למה יתן להם שכר כל הדרך בין זה, והרי אירע אונס לבעלים, וכל שאירע אונס שא"א לעשות המלאכה הוי פסידא דפועלים, וכמו שאמרו (ב"מ ע"ז.) בשכר פועלים להשקות השדה וירד גשם והוי פסידא של בעה"ב. ותידצו שבספינה כיון שהפסיד ספינתו לכך חייבין לשלם לו אפי' באונס. וברא"ש (ב"מ פ"ו ס"י י"א) תירץ וכן פסק הרמ"א בח"מ (ס"ו ש"א ס"ג) דבאמת מקבל רק שכר של חצי הדרך כנגד מה שעשה, ואינו נוטל כנגד מה שלא עשה.

ג. כשלא עשה המלאכה - מפסיד שכרו

כל הנזכר לעיל הוא כשעבד הפועל כמסוכסם עבור הבעלים, אלא שאחר כך אירע אונס. אבל בנידון דידן נראה שגם אם נגדיד כאונס את העובדה שבעל המוסך לא ידע לתקן, מ"מ אין צריך לשלם לו, כיון שלא עשה המלאכה. ואינו יכול לומר רק הבא לי המכונית ואתקנהו, שהרי אם יתקן ויקח לו עוד זמן הוא ידרוש תשלום נוסף כפי שנמשך זמן התיקון, כמו"כ ידרוש בעל המוסך תשלום נוסף עבור החלקים שיחלף. וא"כ אינו צריך לשלם לו. ואף שבאמר לו ספינה סתם ויין סתם חולקין, היינו באופן שהביא היין לחצי הדרך וגם שלכל אחד יש טענה על חבירו להכי חולקין, אבל בנד"ד שאין לבעל המוסך טענה נראה שאין לחייב את בעל הרכב על מה שהתקינו לו שלא לצורך.

פסקי המשפט

מדור זה נועד לעורר שימת לב, וברור שלהורות למעשה צריך בכל מקום שאלת רב

בעניין אומן המקלל במלאכתו

מבוא

בעל מלאכה שנמסר לידינו בלי, או חומר גלם, לתקנו או להשכיחו, וקלקלו במהלך עבודתו, אם מלאכה זו היא תמורת שכר כל שהוא, חייב לשאת בתשלומי ההזק, אך אם עבודתו היא ללא קבלת שכר, מכל סוג שהוא פטור, אך זה דווקא כשלא היה במעשיו רשלנות הגובלת בפשיעה. וכן פטור זה הוא דווקא אם הוא מומחה לאותה מלאכה, אך כשאינו כן, צריך לשלם את מלוא ההזק שגרם אף שאינו מקבל תמורה עבור עבודתו.

הלכה זו מבוארת בחו"מ (ס' ש"ז ס"ד) 'המולך בתמה למבח וניבלה, בשכר חייבים לשלם דמיהם, ואם שרט בחנם, אם היה מבח מומחה פטור, ואם אינו מומחה, חייב'.

והנה נחלקו הפוסקים ממה נובע חיובו. דעת כמה מהפוסקים כשי' התוס' (ב"ק כ"ז: ד"ה ושמאל ובי"מ פ"ב: ד"ה וספר) שחיובו נובע מדין 'מוזק' אלא שחיוב מוזק הוא רק בדרגת אונס הקרובה לפשיעה כעין 'אבידה' אבל בדרגת אונס כעין 'גניבה' שהיא דרגה נמוכה יותר אין המוזק חייב אלא מקבל תשלום על עבודתו שאו חייב לשמור במשנה זהירות ומהמתן כן מתחייב אפילו בדרגת 'גניבה'. אמנם דעת הרמב"ן (בש"מ פ"ב: וכן דעת הרמב"ם בש"מ פ"ב: כ"ז) שחיובו מדין 'שומר', והזק בשעת מלאכה הוא כגניבה ואבידה, ולכן הדין תלוי בין עובד בחנם שדינו כש"ח שפטור, לבין עובד בשכר, שדינו כש"ש שחייב בגניבה ואבידה, אבל מדין מוזק אין לחייבו שהרי עשה זאת ברשות שהרי הוטל עליו להתעסק בדבר (ולדעתם במקום שהחיוב הוא משום מוזק חייב אפילו בדרגת אונס כעין גניבה) ופשוט דכל הנידון הוא כשלא היה פשיעה במעשהו, אבל כשפגע ודאי חייב כדין מוזק אפילו כשעושה בחנם, ולדינא נראה דכיון שנחלקו בזה א"א להוציא ממנו מחמוצוק.

להלן נביא כמה דוגמאות אקטואליות שיש בהם חידוש דין.

- א. רופא בקופת חולים המטפל בתינוק השוכב על ברכי אביו, ובמהלך הטיפול גרם נזק לתינוק או לבגדיו.**

הדין: לעניין הזיק הבגדים אי אפשר לחייב את הרופא, כיון שלדעת חלק מהפוסקים דין האומן כדין שומר ממילא נחשב לשמירה בבעלים' ששומר פטור בו, וכמבואר במנחת פתים (לגבי שוחט שקלקל כשאחזו הבעלים) אך לענין הזיק התינוק, פטור הרופא דפסקי' בשו"ע (יו"ד של"ז) דפטרו את הרופא מנזקיו מפני תקנת העולם.
- ב. הבא ליישר מסגרת משקפיים שהתעקמה - בחנות בה רכשה, ובמהלך היישור נשברה המסגרת, האופטיקאי פטור מלשלם, כיון שהוא אומן על מלאכה זו ועושה זאת חינם, ואף שעושה זאת כשירות ללקוחותיו, מ"מ פעולת היישור אינו מחובתו, ואם ירצה יוכל לסרב לו, לכך אינו חשוב כתמורה על התשלום.**
- ג. רכש שעון וקיבל אחריות למשך שנה, ואירע קלקול במהלך תקופה זו ומסרו ממוכר לתקנו, ובעת פתיחת השעון נקרעה הרצועה שאינה מכוסה באח' ריות.**

הדין: חייב לתת לו רצועה אחרת, אף שאינו גובה תשלום עבור התיקון, מ"מ אין דינו כאומן העושה בחינם שפטור, מכיון שכאן התשלום על המוצר כולל את האחריות עליו.
- ד. מפעל שמוצרי נעשים ע"י מכונה גדולה המונעת ע"י מנוע גדול, ומחמת כן במהלך פעילותו מתחמם לחום גבוה ביותר ויש צורך לקררו למשך כעשר דקות במקרה של התחממות יתר על המידה כדי למנוע את שריפת המנוע, ואירע שבעל המפעל המופקד על הפעלת המכונה וכיבייה הוצרך לצאת מהמפעל לזמן קצר, וביקש מאחד העובדים העוסקים באריזה, שידאג לכבות את המכשיר כשיתחמם יתר על המידה, אך למעשה טעה העובד באבחנת שיעור החום, והמכונה התחממה יתר על המידה עד שנשרף המנוע.**

הדין: אם עדיין לא עמד בתפקיד זה שלש פעמים בהצלחה, הרי דינו כהדיוס וחייב אף שעשה זאת חינם, אך אם כבר עשה זאת בהצלחה שלש פעמים נחשב כמומחה כמבואר בש"ך, ולכן אם הפעלת המכונה וכיבייה היתה בזמן שהיה צריך לעסוק באריזה, א"כ הרי זה כאומן בשכר וחייב, אך אם נעשה זאת בזמני ההפסקה שאין מחובתו אז לעסוק בשום דבר אחר, ורק מרצונו הטוב הסכים לעשות זאת לבעל המפעל, נמצא שעשה זאת בלי לצפות לקבלת תמורה, והרי הוא כאומן העושה בחינם שפטור.
- ה. חשמלאי שהתקין נברשת גדולה וכבידה, ולאחר כמה ימים מחמת שלא התקינה כראוי נותקה ממקום חיבורה ונפלה על השולחן על ראשו של אחד מבני המשפחה אשר נחבל קשות עד שהוצרך לטיפול רפואי. כמו"כ על השולחן היה אגרטל קריסטל יקר שהתנפץ לרסיסים יחד עם הנברשת עצמה.**

הדין: על הזיק האדם ודאי חייב, וכעין שנפסק (בס' שפ"ד ס"ד) לגבי בנאי שהניח האבן על שורת הבניין ונפלה והזיקה שהבנאי חייב בנזקה, אלא שנחלקו אחרוני זמנינו אם דינו כדין אש או בור [עני' בשיעורי בבא קמא להגאון ר"י גרוסמן ז"ל שנחלק בכך עם בעל הקה"י ז"ל], ולפיכך לעניין נזק האגרטל, לדעת הגר"י גרוסמן פטור כדין בור הפטור בנזקי כלים, אך לדעת הקה"י חייב כדין אש, וכן הדין לגבי ההזיק שנגרם לנברשת עצמה שדינה כבור או אש ולא כמוזק בידיים כיון שלא אירע בשעת מעשה.

מקורות: בנושא זה יש לדון בשני נושאים, א. האם שמעון קיבל עליו דיני שמירה כשקיבל את התפילין. ב. האם שר עבודתו כפוף לחיובי השמירה.

א. מצאנו במשנה ב"מ (פ) שכל האומנין שומרי שר הן ומבואר בגמרא שדין זה הוא אף למ"ד ששוכר כש"ח, אומן שאני דתפיס אאגריה, ונחלקו האחרונים בביאור הגמ', דעת הש"ך (ש"ס"קא) שיש שני סיבות לחיוב השמירה כש"ש, א. למ"ד שוכר כש"ש ה"ה אומן דמתחייב כמו בשוכר, ב. אף אי שוכר דינו כש"ח, מ"מ אומן גרע וחייב כש"ש, וה"ט דכיון שהוא תפוס בחפץ בעבור שוכרו דינו כש"ש, וסברת הטור וכן נקט הש"ך שיש לחייב את האומן כמו שוכר כיון ששניהם משתמשים בחפץ לצורכם, הדינו השוכר בעצם השימוש, והאומן בכך שמרוויח

ע"י השימוש בחפץ, [ומצאנו סברא זו בראב"ד שם, וז"ל ליכא מתניתין דלא כרבי מאיר דאמר שוכר כשומר חנם. ואומן כשוכר דמי שהוא עושה מלאכה בגוף החפץ כשוכר עב"ל ובהמשך שם כתב וז"ל היינו טעמא לאומן ושוכר דהוי שומרי שר משום דאומן קא רוח במלאכתו באותו הכלי ושוכר נמי שהוא עושה בה צרכו עב"ל וכמו"כ משמע ברש"י שם דר"ק], אבל במחנ"א הביא את דעת הראב"ן ועוד ראשונים שאומן אינו כשוכר, וז"ל: וז"ל לשוכר דשוכר שאני שמשתמש בגוף הפרה ולהנאתו היא אצלו, שצריך שיהא הפרה ברשותו כדי להשתמש בה מה שאין כן באומן שאינו משתמש בגוף החפץ, וגם לא חשיב שלהנאתו עומד אצלו דאין זה מטי ליה הנאה כשעומד ברשותו יותר משאם היה עומד ברשות בעלים והיה עושה מלאכתו אצלם עכ"ל, וכל הסברא שהוא כש"ש היא מכיון שהוא תפוס אאגריה, [וכן כתב בפני"ד בדעת תוס' ורש"י], והגדר בסברא זו של תפוס אאגריה הוא שאם יש לו הנאה מיוחדת כשהחפץ אצלו שש"י הוא מוטבח בשוכרו הנאה זו נחשבת כקבול שר והוא ש"ש, ויש כמה נפ"מ בין שני הדעות א. כשהאומן עושה מלאכה בבית הבעה"ב, דליכא בזה תפוס אאגריה. ב. אם הקדים לו הבעה"ב שוכרו. ומבואר בתוס' (שם פ) שמכיון שצריך שיחשב להנאה מיוחדת ע"כ רק אם הרגילות לעבוד בבית הבעלים והוא לקח החפץ לביתו נחשב כש"ש מחמת דתפוס אאגריה, אבל אם הרגילות שהחפץ אצלו מחמת העבודה אף שבפועל הוא תפוס עבור שוכרו א"י נחשב להנאה להחשב כש"ש.

ולפ"י בנידון שלנו על גוף התפילין אי חייב באופן שנגב מהמגיה לכאורה זה תלוי במחלוקת הג"ל, שלדעת הש"ך דינו כשומר שוכר וחייב, אבל לש"י הסמינע ומחנ"א אין כאן הנאה דתפיס אאגריה שהרי הרגילות היא שהמגיה עושה את הבדיקה והתיקון בביתו וא"כ דינו כשומר חנם בלבד.

ב. ולדעת המחייבים, יש לדון האם מתחייב לשלם שווי התפילין כפי שהביאו בתחילה, (היינו מחירו של התפילין שאים מותרות) או כפי שהתפילין שווים לאחר הגהה ותיקון, שלכאורה זה תלוי בנידון דאומן קונה בשבח כלי, דלמ"ד דאומן קונה בשבח כלי ואילו היה מוזיק את התפילין היה פטור על כך, א"כ אין צריך לשלם רק כשווי התפילין בשעה שנמסרו לו ללא עלות התיקון, שהרי אינו חייב על זה שלא שמרו כראוי יותר מאילו היה מוזיק, ולמ"ד דאין קונה בשבח כלי, חייב לשלם על כל שווי

שאלה: ראובן מסר תפילין לשמעון על מנת שיגיה אותם וסיכמו שאם יצטרכו תיקון יתקן ויקבל שוכרו, לאחר שבוע אירעה גניבה בבית שמעון והתפילין נגנבו, כעת תובע ראובן את שמעון שישלם לו על התפילין, ואילו שמעון תובע את ראובן שישלם לו את שוכר עבודתו. הדין עם מי ?

תשובה: א. לגבי עלות התפילין נחלקו האחרונים אי חייב האומן בגניבה, דעת הש"ך דדינו כש"ש וממילא חייב בגניבה, ופטור מלשלם את שוכר עבודתו. ויש חולקין וס"ל דדינו כש"ח ופטור המגיה מתשלום התפילין, וראובן חייב לשלם לאומן את עלות תיקון התפילין. ואף לשיטת המחייבים את המגיה בתשלום התפילין א"א לחייבו יותר משווי התפילין מרם שנכנסו להגדה, (ואינו חייב לשלם את מה שהשביחו התפילין לאחר תיקון) ולדינא כיון שנחלקו בזה א"א להוציא ממון מהמוחזק.

התפילין שהרי הם של הבעלים ונתחייב בשמירתו לאחר התיקון. [דעת התת"י"ב (ש"י ס"ק ג) דכל אומנת של כתיבה אין בה דין אומן קונה עיי"ש, אך כאן שהדין של האומן גם הוא מודה דר"ק] אך מאד מסתבר שאם לא היה נצרך תיקון רק הגהה בלבד שאין זה נחשב כלל לשבח לגבי האומן, שאף אם תפילין מוגהות נמכרות ביותר כסף אך כיון דלא התווסף כלום בתפילין שהרי היו כשרות לכתחלה אף ללא הבדיקה ואין זה אלא שבח חיצוני ולכ"ע אין קונה, וא"כ המגיה מתחייב בעלות ההגהה.

ג. ולענין שוכר העבודה אי חייב לשלם, הנה בשומר שוכר מצאנו שאם נגב החפץ אינו מקבל שוכר על השמירה כלל, שהרי בסופו של דבר לא שמר כראוי, אך באומן יש לדון שהרי אף שנחשב לש"ש אבל אין שוכרו מחמת השמירה רק מחמת העבודה, ומכיון

שעבד מקבל שוכרו, ומאידיך גיסא יתכן שהיות ולמעשה לא קיבלו בעלי החפץ את שבח העבודה אינם צריכים לשלם עליו.

ובקצה"ח (ש"ה ס"ב) כתב שוודאי אינו מפסיד שוכרו מחמת אי השמירה, אך לענין שצריך שתגיע המלאכה לבעלים, זה תלוי בדין אם ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף ובמשך הזמן הוי המעות כמלוה ונחשב שהגיע המלאכה לבעלים, אבל אם אין לשכירות אלא לבסוף מבואר בתוס' שהשכירות מסתיימת רק לאחר חזרה לבעלים, א"כ כל זמן שלא חזרה לבעלים אין חיוב לשלם שוכרו, ואעפ"כ בנאנסה במלאכה מקבל שוכרו (כמבואר בסוגיא דספניה שעל חצי הדרך ודאי מקבל שוכרו) והטעם בזה דבנאנסה נחשב כחזרה מלאכה לבעלים, שכל היכא שהסיבה שהחפץ והמלאכה אינה חוזרים לבעלים היא לא מחמת האומן נחשב זה שהחפץ נאבד לבעלים (ולא לאומן) משא"כ בפשיעה הרי זה כאילו האומן מעכב מלהחזיר החפץ עכ"ד [בתוספת ביאור]. ולפ"י לכאורה בנגב החפץ מקבל האומן שוכרו שהרי חזרה המלאכה לבעלים [ובנתיבות כתב בפ"י והוכיח מב"מ נ"ח. שאף בגניבה מפסיד דמי פעולתו ואולי גם הוא התכוון לסברת הקצה"ח לקמן].

אך מצאנו בזה ב' חילוקים א. בקצה"ח ס' ש"ו ביאר שכיון שקיבל עליו שמירה, למ"ד שאין אומן קונה בשבח כלי אמרין דקיבל שמירה לגמרי, ולמ"ד שאומן קונה, מחדש הקצה"ח שמקבל שמירה לכה"פ כנגד שוכרו וא"כ לכו"ע לגבי שוכרו הרי"ז כפשעיה ומפסיד שוכרו ודו"ק. ב. בשו"ת בית אפרים כותב שלמ"ד אומן קונה, אף באונס אין דין חזרה לבעלים, כיון שקנה האומן את גוף הכלי, נחשב שהכלי עדיין אצל האומן, ואף בנאנס הכלי לא נחשב שחזרה לבעלים, ולכן מפסיד שוכרו.

ולפ"י בנידון שלנו לדעת הש"ך דדין האומן כשומר שוכר, לכו"ע מפסיד שוכרו, ואילו למחנ"א והסמ"ע דדין האומן כש"ח, שוכר עבודתו תליא במחלוקת, דאי אין אומן קונה בשבח כלי אין מפסיד שוכרו, ואי אומן קונה בשבח כלי, לדעת הקצה"ח אין מפסיד שוכרו שהרי אין כאן חיוב שמירה שהרי הוא ש"ח וכמ"ש. ולדעת הבית אפרים מפסיד האומן את שוכרו שהרי לא חזרה מלאכה לבעלים וכאמור.

הפסד, רק שבטל ממלאכתו, פטור מלשלם בעד מה שלא תיקן.

ד. אם הגנבים - הלסטים גנבו עוד דברים אחרים, יש לעיין אם יש להגדיר זאת כהפסד. וכמו שטבעה הספינה עם היין, או שהגדרה זו נכונה רק כאשר טבעה ספינה עם היין, שנפסדו יחד, אבל מה שגונבים דברים אחרים אולי אינם בכלל הפסד. ולפ"י מה שאמרו בגמ' (ב"מ נ"ח). שהשלוחים נשבעים שגנבו בהם בלסטים מזוין או שאבדה ספינתו בים - יש הבדל בין אם טבעה ספינתו בים, שאז יקבלו את כל שוכרם כאילו הביאום לירושלים, לבין אם נגבו שאז לא יקבלו שוכרם אלא עבור הבאת המעות עד המקום שנגנבו.

ה. בנידון דידן כיון שבעל המוסך עבד באופן הלא נכון - אין הוא זכאי לשכר עבור עבודתו.

המשך מעמוד א' ד. סיכום למעשה

א. אם בעל המוסך וכן כל בעל מלאכה אחר היו מתקנים את המכונת בדרך הנכונה, והמכונת היתה נגנבת - בזה יש לבעל המכונת לשלם בעד מה שתיקן, אם נגנבה המכונת בלסטים מזויין וכדו'.

ב. אם נגנבה המכונת שלא באונס - פטור בעל המכונת לשלם בכלל.

ג. אם נגנבה המכונת באונס באמצע היום שאז מתחייב בעל המכונת בתיקון - יש לדון אם חייב בעל המכונת לשלם לבעל המוסך כפועל בטל בעד ביטולו ממלאכתו בהמשך היום, שהרי הבאנו את דברי התוס' שזה שמשלם גם בעד מה שלא תיקן היינו רק במקום שיש לו הפסד שטבעה ספינתו, אבל אם לא היה לו

בינת המשפט

שקבלת בטעות מהסוחר מבראדי הבערת בליל שבת בנרות שאשתך הדליקה וברכה עליהם לכבוד שבת קודש. כששמע הסוחר מבאלטא את הדברים, אחזתו צמרמורת פניו התכווצו ונצטמקו ראשו צנח לפניו והוא נפל מתעלף ארצה, לאחר שעוררו אותו מעלפנו פנה אליו הרבי ואמר לו, הלא רואה אתה שיש עין רואה גם אם יעשה האדם את מעשיו במסתרים, עכשיו שלח אל ביתך להביא לכאן את האלף רובל כדי להשיב את הגזילה לבעליה, וה' הטוב יכפר בעדך ויסלח לעונך.

לאחר מכן אמר הרה"ק מסאורואן לאותם שנכחו שם, **הבה ואראה לכם כיצד נודע לי הדבר**, כשבאתי הנה התחלתי לחקור ולדרוש על מעשיו של אותו סוחר ועסקיו והכל ספרו בשבחו, עד שיום אחד בא אלי אחד ממלמדי התינוקות שבעיר שגם אותו שאלתי על הסוחר הזה, והוא סיפר לי לפי תומו כי מכיר הוא אותו לאיש כשר וישר כי הוא מגדל יתום, בן אחותו, בתוך ביתו, וכי היתום הזה לומד אצלו והסוחר משלם שכר לימודו בעין יפה, וכאן הוסיף המלמד, כי פעם אחת פטפט אותו יתום וסיפר לחבריו בחדר שדודו חילל שבת, והיות שידעתי שאי אפשר לחשוב כלל על יהודי ירא שמים כמונו שיחלל חלילה שבת, גערתי בילד כי לא יפטט דברי שטות כאלה. כיוון ששמעתי זאת, אמרתי למלמד שיביא אלי בחשאי את היתום, וכשהביאו לפני התחלתי לדבר איתו ורבות ואמרתי לו אל תירא בני, תספר לי את האמת כמו שהיא, והוא סיפר לי כדברים האלה, פעם אחת בליל שבת חזרתי עם דודי מבית הכנסת ופתחנו ואמרנו "שלום עליכם" כנהוג, והנה בא נושא המכתבים והביא מכתב חתום, דודי ביקש מאת הגוי שהביא את המכתב בכי יואיל נא לפתוח את המעטפה, לאחר שהנכרי יצא והלך לו הוציא דודי מתוך המעטפה אגרת עם נייר נוסף, ומשהציץ בו נהרו פניו משמחה, ביתיים יצאה הדודה מהחדר ורק אני נשארתי עומד מאחורי הבגדים שהיו תלויים שם על הקיר, והנה ראיתי את הדוד מסתכל לצדדים, חוטף את הנייר ומבעיר אותו בנרות השבת.

וסיים הרבי, כיוון ששמעתי כן הבנתי כי המכתב ששלח הסוחר מבראדי הגיע לבאלטא בערב שבת עם חשיכה, ואותו הנייר שנשרף היה השטר חוב שהוחזר בטעות, ויצרו תקפו ולא היה יכול להתגבר עליו, ועשה מה שעשה. ופנה הצדיק מסאורואן להסוחר מבאלטא ואמר לו, אל ירע בעיניך על הנער, אלא אדרבא תגדלהו ותחנכהו במסירות ובנאמנות, וזה יהיה לך מחילת עוון ולכפרת פשע.

מספרים על הרב הקדוש רבי משה צבי מסאורואן ז"ע כי פעם אחת נכנס ובא אצלו סוחר אחד חשוב מהעיר בראדי והסיח לפניו את צערו, הוא אחד מן הסוחרים הוותיקים בגאליציה ויש לו קשרי מסחר עם הסוחרים היהודים ברוסיה, בתוכם גם סוחר נכבד אחד מהעיר באלטא שנשא ונתן עימו כמה פעמים, והלה נשאר חייב לו אלף רובל שנתן לו שטר חוב על זה כדרך התגרים, אלא שלפני זמן קצר היה צריך לשלוח רשימה של סחורות, ובטעות שלחתי אליו את שטר החוב, מייד כשנוכחתי בטעותי מיהרתי ושלחתי לו את הרשימה של הסחורות וכתבתי לו מכתב בו העמדת אתו על הטעות ובקשתי ממנו להחזיר לי את השטר, אבל עברו ימים ושבעות ותשובה לא קיבלתי, כתבתי לו שנית והנה קבלתי ממנו תשובה: לא היו דברים מעולם, הוא לא נתן לי כלל שטר והוא תמה ורוגז על שאני חושד אותו במה שאין בו, ובכן, פנה הסוחר להרה"ק מסאורואן פונה אני עכשיו לכבוד קדושתו שיתקני בעצה טובה איך להציל את ממוני. ענה לו הרה"ק, כי בעוד כחודש ימים יהיה א"ה בעיר באלטא, תבוא אתה להתם באותו הפרק וה' הטוב יחננו בעצה טובה מלפניו. והעיר באלטא היתה כפופה לאדמו"ר מסאורואן שהיה אז רבה של בארדיטשוב וסרה למשמעתו ולפקודותיו. לאחר חודש ימים בא הסוחר מבראדי לבאלטא ומיד הלך להקביל את פני הרה"ק מסאורואן.

הרה"ק מסאורואן הזמין אליו גם את הסוחר השני מבאלטא שיבוא ויעמוד לפניו עם התובע, הוא בא ושני בעלי הדין החלו לסדר טענותיהם, הסוחר מבראדי טען כי היה בידו שטר חוב על הסוחר מבאלטא ובטעות הוחזר לו טרם שנפרע, כנגדו טען הסוחר מבאלטא. להדי"ם וכפר בכל התביעה. והיות שהדו"ד שבין שני הסוחרים התפרסם בכל העיר באו רבים מבני העיר לראות ולשמוע איך יוציא הצדיק מסאורואן את פסק דינו.

שמע הרב את טענותיהם של שני בעלי הדין ואחר דרישה וחקירה קצרה הוציא את פסק דינו כי על הסוחר מבאלטא לפרוע לתובע סכום של אלף רובל שהוא חייב לו. הסוחר מבאלטא התרגז ואמר אל הרבי הקדוש מתוך כעס עצור, רבי, וכי כך הוא הדין שאהיה פורע ממון שלא נתחייבתי בו מעולם, אלף רובל לאו מילתא זוטרתא הם לפי מעמדי, ולא עוד אלא שמעכשיו אהיה מוחזק לכפרן בעיני כל בני עירי ונמצא שיקופח פרנסתי על פי פסק דינו של רבינו, שלפי דעתי לא הוציאו כי אם מתוך אומדנא בעלמא. ענה אליו הצדיק מסאורואן ואמר, רצונך שאראה לך מופת כדי להצדיק את פסק דיני, הרי לך האות, את השטר

תגובות והערות

תגובת הגאון רבי שלמה געשטטר שליט"א

ראיתי הערת הרב פרץ שליט"א על דברי, אכן דברי טעם הם במעשה האלמנה, אבל כאן המשכיר אמר בפירוש מי שיבוא קודם. א"כ הסכים לכל מצב והאיך נדע טובת המשכיר. ועוד חוששני אם נחפש תמיד טובת המוכר בטלה דין עני המהפך בחררה, ובראשונים מבואר להדיא שהראשון מחזר עליה לקנותה, שאנו דנים על הקונה, ולא מוזכר כלל שהמוכר מחזר עליה למוכרה, ואולי גם בזה נכלל תשובת החזו"א שצריך למצוא בפוסקים מהו הישר והטוב, ויתכן מהו הישר והטוב להמחזרים עליה לקנותה. יתרה מזו, יתכן שמה שדאגו לאלמנה לא היה מטעם עני המהפך, אלא מטעם לא תעמוד על דם רעך, כשיודע שהאלמנה תסבול אח"כ מרעש הילדים והיא בגדר להציל עיוור ממכשול. ובאמת עדיין י"ל סברות לכאן ולכאן, וישמע חכם ויוסף לקח ומיניה ומיניה תסתייעא מילתא.

ברכת מזל טוב לחשובי לומדי כוללנו

הגאון הרב שמעון הכהן גראף שליט"א

הגאון הרב עמרם דייטש שליט"א
לרגל השמחה השירוי במעונם בהולדת הבנים

הגאון הרב אשר שיף שליט"א

לרגל השמחה השירוי במעונם בהולדת הבת

יעורו הש"ת שיריו מכל יוצ"ח רוב נחת דקדושה

המאחלים: חו"ד הכולל

פ"ט סק"ב) ע"ש אף שלא ביאר הטעם.

וכעין הדברים מבוארים בס' הליכות ישראל (להגאון רבי ישראל גרוסמן זצ"ל) שהביא לפני החזו"א שאלה. מעשה באלמנה שרצתה להשכיר חדר בדירתה, ובא אחד אם עשרה ילדים לשכור, ושמעו חתן וכלה על החדר כדירת האלמנה שאפשר לשכרה בזול, ובאו הם ובקשו מהאלמנה לשכור את החדר, וטען בעל העשרה ילדים שהם רשעים כיון שנוטלים ממנו את החדר והוא שהקדימם וביקש לשכור את המקום טרם שבאו הם, וטען הרב בעל ההליכות ישראל שעד שנדאג ליהודי עם עשרה ילדים נדאג מקודם לאלמנה, שלא יפריעו לה עשרה ילדים, ויש בזה הישר והטוב להיטיב עמה, ועל כן יכולה האלמנה להשכיר לחתן והכלה וענה החזו"א שזה סברא נכונה, אבל צריך למצוא בפוסקים מהו הישר והטוב, והרב בעל ההליכות ישראל צידד שמותר להשכיר לחתן והכלה (ע"ש בס' מ"ה).

וא"כ אחר שמצאנו שהרב הקרני ראה והערך שי סבורים כן וכן הוא סברת החזו"א כמש"כ בעל ההליכות ישראל, א"כ כל שמוסיף דמים או תנאים מועדפים למוכר ומודיע ללוקח הראשון אם תרצה קח אותה ותוסיף דמים וא"ל אקח אני ליכא חך דינא דעני המהפך בחררה ושירי לשני לקנותה מהראשון, כנלענ"ד.

בכל הכבוד הראוי

ישראל פרץ

כולל חו"מ דאבהת שלום י-ם עיה"ק

הגליזון יו"ט ע"י

מונח לחקר דיני ממונות שע"י כולל ובי"ד משפטי ישראל עיה"ק ירושלים תובב"א

* * *

לבירורים נא לפנות 05276.37691 לתגובות והערות, מכתבים אל המערכת, ניתן לפנות בפקס: 02.651.5217

או בדוא"ל shimon902@gmail.com